

CUMHURİYETİN YAPILANMA SÜRECİNDE MÜZİK EĞİTİMİ*

Mustafa ŞAHİN**

Ruşen DUMAN***

Özet

Bu çalışmada Cumhuriyetin yapılanma sürecinde (1920-1940) müzik eğitimi araştırılmıştır. Araştırmayı geliştirecek ve destekleyecek kaynaklara ulaşılmış ve betimsel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öncelikle dönemin özellikleri, eğitimle bağdaştırılarak ifade edilmiştir. Bu nedenle müzik eğitimi “genel eğitim kurumlarında”, “müzik eğitimcisi yetiştiren kurumlarda” ve “sanatçı yetiştiren kurumlarda” olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte çağdaşlık, ulusallık ve evrensel-lik temeline dayalı değişimler, müzik eğitiminin amaçları içerisine yerleştirilerek verilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede şekillenen çalışma, Cumhuriyetin ilk evresinin müzik eğitiminin betimlenmesiyle sürdürülmüştür. Belirlenen başlıklar altında, müzik eğitiminde yaşananlar, gelişen olaylar, kurumlar ve kurumların oluşumunda yer alan kişiler ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Cumhuriyet Dönemi, Müzik Eğitimi, Türk Eğitim Tarihi.*

MUSIC EDUCATION IN THE STRUCTURAL PERIOD OF REPUBLIC

Abstract

In this research, the music education in the structural period of Republic (1920-1940) has been researched. The sources to develop and support the research have been examined and definitional research has been carried out. In this research, at first, the feature of that era has been stated by harmonizing education. Music education has been examined in three groups referred to as “the music education in general educational institutions, the music education in institutions training music teacher and the music education in institutions training musician”. After proclamation of republic, the changes based on nationality, modernity and universality has been explained by harmonizing musical education aims. This research has been sustained describing the musical education in early republic era. Under the subtitles determined, it has been stated what was experienced in music education, what was experienced in developing process of musical education, institutions and persons taking place in setting those institutions.

Key Words: *Republican Era, Music Education, History of Turkish Education.*

*Bu çalışma 1-3 Ekim 2009’da Ege Üniversitesi tarafından düzenlenmiş olan 18. Eğitim Bilimleri Kurultayına bildiri olarak sunulmuştur.

**Yrd.Doç.Dr.Mustafa Şahin, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi (mustafa.sahin@deu.edu.tr)

***Ruşen Duman, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (rusenduman@hotmail.com).

Giriş

Türkiye’de en önemli değişim süreci Cumhuriyet’in kuruluşuyla başlamış ve bu değişimle beraber hızlı bir gelişim sürecine girilmiştir. Cumhuriyet’in kazanımları toplumun her alanında olduğu gibi, toplumun geleceğini belirleyen eğitim alanında da önemli ölçüde görülmüştür.

Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de toplumsal ve kültürel alanda yaşanan değişimlerin en önemlilerinden biri de müzik eğitimi konusunda yaşanmıştır; çünkü müzik, sosyal yapılara dayalı bir sosyal davranışın sonucunda yaratılmaktadır. Bu nedenle yalnız bir ses sistemi değil, etnolojik bir yapının oluşturduğu belli bir davranış sonucunu içinde taşımaktadır. Belli bir kültür içinde yer alan sosyal bir olaydır¹.

Yalın ve özlü anlamıyla müzik eğitimi, bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar kazandırma, bireyin müziksel davranışını kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak (belirli biçimde) geliştirme sürecidir². Müzik eğitimi, içerisinde geliştiği toplumu, toplum da müzik eğitimini etkilemektedir. Müzik kültürü ile kültürün yaratıcısı olan bireyler sürekli bir karşılıklı ilişki içindedir.

Yaşanan her olay ve duruma neden olan geçmiş bir durum bulunmaktadır. Belli eksiklikler ya da yanlışlar, izleyen dönemleri şekillendiren değişimlere neden olmaktadır. Türkiye’de çağdaş anlamda müzik eğitimine ilişkin yapılanmaların Osmanlı’da başladığını, ancak daha çok Cumhuriyet dönemi ile şekillenmiş olduğu görülmektedir. Bunun, dönemin yenilikçi ve yeniden yapılanmacı özelliğinden kaynaklandığı da şüphesizdir. Cumhuriyet Dönemiyle birlikte devlete ve topluma yerleşmeye başlayan değer ve düşünceler, müzik eğitiminin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de eğitim sisteminin tarihsel gelişimiyle ilgili çalışmalar son yıllarda derinlik kazanmaya başlamışsa da, alan eğitimlerinin tarihsel gelişimine ilişkin yeterli çalışma yapıldığı pek söylenemez. Bu araştırma bu konuda Türkiye’de müzik eğitiminin tarihsel gelişimine katkı sağlanmaya çalışılması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de müzik eğitiminde nasıl bir süreç yaşandığı, bu dönemde yaşananların önceki dönemlerden alınan kültürel miras ile ilişkisi, bu süreçte müzik eğitiminin hangi kurumlar tarafından verildiği, bu kurumların müzik eğitimi tarihi bakımından önemi ve müzik eğitiminin gelişmesinde dönemin sanatçılarının etkisi ele alınmıştır.

1 A. Kaplan, *Kültürel Müzikoloji*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2005.

2 R. Davis, “Music Education and Cultural Identity”, *Educational Philosophy and Theory*, volume 37, number 1, 2005. 47-63; A. Uçan, *Müzik Eğitimi*, 2. Baskı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara-1997.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bilindiği üzere tarama modelinde yapılan araştırmalar geçmişte ya da halen var olan bir durumu mevcut şekliyle betimlemeye çalışan araştırma yaklaşımlarıdır³.

3. Cumhuriyetin Devrıldığı Müzik Eğitimi

Müzik eğitimine ilişkin önceki dönemlerde yaşananlar ve bunlardan edinilen deneyimler, Cumhuriyet Döneminde gerçekleşecek değişimlerin de habercisi olmuştur. Osmanlı Devletinde müzik eğitimi, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte farklı ve yeni bir içerik kazanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi öncesinde varlığını sürdüren ve çeşitli unsurlardan oluşan Osmanlı Devleti bu unsurların sentezinden meydana gelen bir kültürü bünyesinde barındırmıştır. Bu anlamda müzik eğitimi çerçevesinde yaşananlara bakıldığında bu süreçte çeşitli kültürlerin etkisi altına girilmiş olduğu görülmektedir; ancak 18.yüzyılın başlarından itibaren yüzyıllardan beri sürmekte olan bu kültürel yapıda, saray çevresinden başlayarak bir takım çözümler baş göstermiştir. Avrupa ile kurulan ilişkilerin yoğunlaşmasıyla birlikte, Batının pek çok alanda üstünlüğü ile yüz yüze gelinmiş ve bu durum yeni düşünce sistemleri geliştirmiştir. Bunun üzerine dönemin aydınları, öteden beri toplumun egemen ideolojisi olan Osmanlıcılık akımının sorunlara çözüm getirmediği kanısında birleşerek, ona tepki niteliğindeki Batıcılık tezini geliştirmişlerdir⁴. Bu anlayışla birlikte Tanzimat'la başlayan bu yenileşme hareketleri, Cumhuriyet döneminde ulusallık, çağdaşlık ve evrensellik ilkeleri çerçevesinde büyüyerek ve hızlanarak devam etmiştir⁵.

Cumhuriyet'in devrıldığı, Osmanlı'ya oranla görece daha homojenleşmiş olan nüfus, ulus devletin kurtuluş sürecinde ulusal kimlik hedefine doğru yönlendirilmekte ve ulusun tarihsel kültürel yapısı yeniden ele alınıp tanımlanmaktaydı. Cumhuriyet'in ilk 10-15 yılı, bu hedefin tesisi ve Batı uygarlığı düzeyine ulaşmak ülküsü amacıyla gösterilen yoğun çabalarla dikkat çekmektedir. Bu durum müzik eğitimine de yansımış ve verilen eğitimde ulusal öğeler ön planda tutulmuştur⁶.

4. Cumhuriyet Döneminde Müzik Eğitime İlişkin Alınan İlk Kararlar

Bu dönem içinde çeşitli eğitim sorunlarını tartışmak ve gerekli kararları almak için 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 yılında Ankara'da toplanan Birinci Heyet-i İlmiye'nin gündeminde "milli hars, milli müzik, ilkokul programlarındaki değişiklikler, kız ve erkek öğretmen okulları tüzük ve programları" gibi müzik eğitimiyle doğrudan veya dolaylı ilgili konulara da yer verilmiştir. Kurul'un aldığı kararların büyük bir bölümü uygulamaya dönüştürülmüştür⁷.

3 N. Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 11. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara-2002, s.77.

4 N. Güngör, *Sosyo-Kültürel Açından Arabesk Müzik*, Bilgi Yayınevi, Ankara-1990; A. Uçan, "Music Education in Turkey in the Republican Period", *Turkish Review*, volume 2, number 8, 1987, 75-98.

5 D.A. Banş, A.S. Ece, "Cumhuriyetten Günümüze Toplumsal Kültürel Değişme Sürecinde Müzik ve Müzik Eğitimi", 2007, <http://ef.ibu.tr/bolumler/muzik/yayinlar/Ece/Cumhuriyetten%20gunummuze.pdf>

6 G. Paçacı, "Cumhuriyet'in Sesli Serüveni", *Cumhuriyet'in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul-1999, s.s.10-29; K. Signell, "The Modernization Process in Two Oriental Music Cultures: Turkish and Japanese", *Asian Music*, volume 7, number 2, 1976, p.p.72-102.

7 R. Özalp, ve A. Ataunal, *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı*, Milli Eğitim Basımevi,

Cumhuriyetle birlikte kültür ve sanata daha fazla önem verilmiş, sanata ilgi devlet politikası haline getirilmiştir. Sanatın temel kültür sorunlarından biri olduğu vurgulanmış, sanat eğitiminin sorunları, milli eğitimin sorunları arasında ele alınmıştır⁸.

Cumhuriyet Türkiye'sinde kültür-sanat politikasıyla hedeflenen şey, “Batılı kültür değerleriyle biçimlenmiş bir yaşam tarzı” tesis etmek ve bu ideal doğrultusunda oluşturulmuş/kurgulanmış bir “kültürel kimlik” oluşturmaktır. Bütünüyle bakıldığında Cumhuriyet, kendi yurttaşını yaratmak, bu yeni birey bilincini oluşturmak için tasarlanmış bir projedir⁹. Toplumsal, sosyal, siyasal alanda pek çok önemli girişimlerin gerçekleştiği bu dönemde sanat açısından yaşamsal nitelikli pek çok önemli atılımlar yapılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Yasası sonrasında planlanan “yurtdışı eğitimi uygulaması”, 29 Ekim 1924'te, yani cumhuriyetin birinci kuruluş yıldönümünde açılan “Maarif Vekâleti Avrupa Sınavıyla” hayata geçirilmiştir. Böylece yeni Türkiye Cumhuriyeti için ekonomistler, hukukçular, felsefeciler ve sanatçılar yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Darülfünun Emîni İsmail Hakkı'nın (Baltacıoğlu) başkanlığında kurulan jüri tarafından düzenlenen ve Ağustos ayında uygulanan yarışma sonucunda, 22 kişi Almanya ve Fransa'da öğrenim görme başarısı elde etmiştir¹⁰.

Bu dönemde eğitim amaçlı yurtdışına öğrenci gönderilmesi, müzik eğitimi açısından da önemli bir noktadır. Yurtdışında müzik eğitimi almak, sanatçı ve müzik öğretmeni olarak yetiştirilmek üzere seçilen yetenekli öğrencilerden, 1924 yılının sonbaharında Ekrem Zeki Ün ve 1925 yılında Ulvi Cemal Erkin ve Cezmi Erinc Paris'e, 1926 yılında Necil Kâzım Akses ve 1927 yılında Hasan Ferit Alnar Viyana'ya, 1928 yılında Cevad Memduh Altar Leipzig'e, Ahmet Adnan Saygun Paris'e, Halil Bedii Yönetken Prag'a gönderilmiştir. Bu yıllarda Nurullah Şevket Taşkıran ve Bayan Afife de Avrupa'ya şan eğitimi için gönderilmiştir. Bu gençler 1930'lardan sonra yurda dönerek ülkenin müzik eğitim kurumlarında yer almış ve dönemin müzik eğitim anlayışında büyük bir öneme sahip olmuşlardır. Özellikle Musiki Muallim Mektebi'nde göreve başlayarak, genç Cumhuriyet'in yeni müzik yapısına katkıda bulunmuşlardır. O dönemde yurtdışına gönderilecek öğrencilere söylenen “sizler birer kıvılcım olarak gönderiliyorsunuz, volkan olup dönmelisiniz...” sözü onların ülkeleri adına taşıdıkları önem ve sorumluluğu göstermektedir¹¹.

Cumhuriyetin kurulmasıyla müzik sanatı alanında yaşanan yoğun çalışma ve bunun sonucunda ortaya çıkan kurumlaşma oldukça dikkat çekicidir. Özellikle yeni kurulmakta olan yoksul bir ülkede, müzik alanına da öncelik verilmesi ve müzik alanında yapılan yenilikler yani müzik konularına bilimsel metodolojik yaklaşma gereksinimi müzik sanatına verilen önemin de bir göstergesidir¹².

Cumhuriyet ilan edildiğinde Türkiye'de yalnızca iki önemli müzik kurumu bulunmaktaydı. Bunlar “Mızıka-i Hümayun ve Darülelhan” idi. Mızıka-i Hümayun,

İstanbul-1977, çşt. sf.

8 B. Tarlakazan, “Atatürk ve Sanat Kavramı Üzerine Düşünceler”, *Bilge Dergisi*, C.10, S.38, 2003, s.s.30-35.

9 Ayrıntılı bilgi için bakınız: Paçacı, a.g.m.; Signell, a.g.m.

10 K. Şarman, *Türk Prometheler*, İş Bankası Yayınları, İstanbul-2005.

11 Ayrıntılı bilgi için bakınız: Paçacı, a.g.m.; Şarman, a.g.e.; Uçan, a.g.m.

12 T. Sağer, “Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları”, *Ata Dergisi*, 2003, S.11; A. Say, *Türkiye'nin Müzik Atlası*, Borusan Kültür ve Sanat Yayınları İstanbul-1998.

1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, Avrupa'daki askeri bandolara benzer türde kurulmuş bir bando görünümündeydi. Darülelhan ise 1917 yılında kurulmuş, Türk ve Batı müziğinin birlikte yürütüldüğü ülkemizdeki tek müzik eğitimi kurumuydu¹³.

Cumhuriyet'in kuruluşuyla İstanbul'daki Mızıkai Hümayun Orkestrası Ankara'ya çağrılmış ve Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti adıyla düzenli konserlere başlamıştır. Orkestra, sonradan Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası adını almıştır. Böylece, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın Mızıkai Hümayun bandosundan başlayan öyküsü, Türkiye'de Batı müziğinin gelişimine koşut bir çizgi izlemiştir¹⁴.

5. Cumhuriyet Dönemi Müzik Eğitimi

Cumhuriyet Dönemi müzik eğitimini üç grupta incelemek mümkündür.

Bunlar;

- 1- İlk ve orta öğretim kurumlarında müzik eğitimi,
- 2- Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda müzik eğitimi,
- 3- Sanatçı yetiştiren kurumlarda müzik eğitimi.

5.1. İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Müzik Eğitimi

Dönem içinde müzik eğitiminin temellendiği üç ana dayanak ses, çalgı ve müzik eğitimidir. Müzik dersi, öğrencilerin anlama, anlatma ve yaratma gücünü geliştirme amacı taşımıştır. Dönem içinde müzik eğitimiyle öğrencilerin, müziğin nitelik ve kalitesini ayırt edebilecek yeterliğe kavuşturulması hedeflenmiş ve bu amaçlara ne kadar ulaşıldığı sanat-eğitim bilimi çerçevesinde sürekli olarak tartışılmıştır. Örgün eğitim kurumlarında müzik eğitimi 1924'ten 1930 yılına kadar "Musiki", 1930 yılından sonra "Müzik" dersleri şeklinde verilmiştir. 1948 yılına kadar sadece kent ilkokul ve ortaokul programlarında yer alan müzik dersi, 1948 programıyla köy ilkokullarında da verilmeye başlanmış, bu şekilde kent ile köy programları arasındaki farklılık giderilmiştir. Diğer yandan temel eğitimin ikinci kademesini oluşturan ortaokullarda, müzik dersi Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren zorunlu bir ders olarak yer almıştır. Ortaokullarda müzik eğitimi müzik öğretmenlerince verilmesi öngörülmüştür. Cumhuriyet dönemi lise programlarında müzik dersine yer verilmemiştir. Liselerde müzik dersi ilk kez 1952 yılında okutulmaya başlanmış, 1974-1978 yılları arasında seçmeli, 1978 yılından itibaren de yeniden zorunlu seçmeli ders durumuna getirilmiştir¹⁵.

Görüldüğü üzere Cumhuriyet Döneminde müzik eğitimi temel eğitim çerçevesinde çok ileri düzeylerde değildir, ancak düzenlemeler ve derse ilişkin tartışmalar, müzik eğitimine verilen önemi göstermektedir.

13 Bkz.: Barış ve Ece, *a.g.m.*, çşt. sf.; İ. Mimaroglu, *Müzik Tarihi*, Varlık Yayınları, İstanbul-1999.

14 E. İlyasoğlu, "Yirminci yüzyılda Evrensel Türk Müziği", *Cumhuriyet'in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul-1999, s.s.70-87.

15 Uçan, *a.g.e.*, çşt. sf.

5.2. Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Müzik Eğitimi

Cumhuriyet döneminde, alan öğretmeni yetiştirme amaçlı müzik eğitimi veren ilk kurum Musiki Muallim Mektebi'dir. Eğitimde, bilimsel yöntemlerle çağdaş düzeyde bir düzenleme ve uygulama söz konusu olunca, okullarda Batı müziği öğretiminin yer alması kaçınılmaz bir durum halini almıştı. Bu konu, 16 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'nde tartışılmış ve Batı tekniğini bilen çok sayıda öğretmeni yetiştirme gereksinimi belirlenmişti. Bu amaçla da ulusal müzik eğitimini, yurt düzeyinde uygulayabilecek öğretmen kadrosunu yetiştirmek için Musiki Muallim Mektebi kurulmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşuyla müzik eğitimi anlamında köklü değişimler meydana gelmiş ve bu durum özellikle 1 Kasım 1924'de, Ankara'da müzik eğitimi açısından öneme sahip olan Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasıyla somutlaşmıştır¹⁶.

Musiki Muallim Mektebi besteci ve yorumcusuyla genç müzikçileri Ankara'ya çekmeye başlamış ve 1936'da kurulacak olan Ankara Devlet Konservatuari'nin ilk tohumlarını atmıştır¹⁷. Okulun 1925 tarihli yönetmeliğinde amacı *"bütün ortaokul ve liselere öğretmen okullarına Musiki öğretmeni yetiştirmek"* şeklinde belirtilmiştir¹⁸. Ancak uygulamada daha çok orkestraya eleman yetiştirdiği görülmüştür.

Okul müdürlüğüne Riyaseti Filârmoni Orkestrası Şefi Osman Zeki Bey getirilmiş, orkestra üyelerinden bazıları da öğretmen olarak atanmıştır. Bu okul, özellikle 1925'ten sonra giderek gelişmiş, program ve eğitim-öğretim kadrosu bakımından güçlenmiştir. Avrupa'da eğitim görerek yurda dönen Ekrem Zeki Ün, Necil Kazım Akses, Ahmet Adnan Saygun gibi genç müzisyenler buraya hoca olmuş ve Batıda öğrendikleri yenilikleri burada uygulamaya koyulmuşlardır. İstanbul'da Darülelhan'ın müzik yaşamının çekirdeğini oluşturması gibi Musiki Muallim Mektebi'nin de Ankara'da bu işlevi üstlendiği söylenebilir¹⁹.

Musiki Muallim Mektebi, *"millî Musikiyi işlemek, yükseltmek, yaymak, sahne sanatlarının her kolunda gerekli elemanları yetiştirmek, Musiki öğretmeni yetiştirmek"* yolunda çalışmalar yapmıştır. 1936'da bu okulun içinde Ankara Devlet Konservatuari kurulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir müzik ve sahne sanatları okulu olarak çalışmalara başlayan Ankara Devlet Konservatuari'nin temel amacı, müzik ve sahne sanatları alanında Batılı anlayışla eğitim-öğretim yapmaktır. Genel itibarıyla bu dönemde yapılan çalışmaların temel amacı çağdaşlaşma ve Türkiye'yi ileri ülkelerin düzeyine getirmeye dayanmaktaydı²⁰.

Müzik eğitimcisi yetiştiren kurumların temel amaçlarına bakıldığında; Musiki Muallim Mektebi'nin 1925 yılında yayınlanan talimatnamesinin birinci maddesinde, *"Musiki Muallim Mektebi, lise ve orta mektepler ile muallim mektepleri için Musiki muallimi yetiştirmek maksadı ile tesis edilmiştir"* ifadesi yer almaktadır. 1931 yılında yayınlanan ikinci talimatnamede de *"Musiki Muallim Mektebi lise ve orta derecedeki mektepler için Musiki muallimi yetiştirmek maksadı ile açılmış bir müessesedir"* hükmünün yer aldığı görülür²¹.

16 Mimaroglu, a.g.e., çst. sf.

17 İlyasoglu, a.g.m.

18 C. Kavcar, "Güzel Sanatlar Eğitimi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1983, s.s.505-533.

19 İlyasoglu, a.g.m.

20 İlyasoglu, a.g.m.; Kavcar, a.g.m.

21 F. Yayla, "Üniversite Yapı İçinde Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sistemi", *Ulusal Müzik Eğitimi*

1934 yılında çıkarılan Milli Musiki ve Temsil Akademisi teşkilat kanunu ile “Milli Musiki ve Temsil Akademisi” kurulması ve Musiki Muallim Mektebinin, akademinin üç ana kuruluşundan biri olması düşünülmüştür. 1934 yılında çıkarılan bu yasa ile kurulan Temsil Akademisinin amaçları, “*memlekette ilmi esaslar dâhilinde milli Musikiyi işlemek, yükseltmek ve yaymak; sahne temsiline her şubesinde ehliyetli unsurlar yetiştirmek, Musiki muallimi yetiştirmek*” olarak üç maddede toplanmıştır. Bununla birlikte, 1936’ya kadar temsil kolu kurulamamıştır. Musiki Muallim Mektebi öğretmen yetiştirmeye yönelik bir kurum olarak kurulmuş olmasına karşın orkestra üyeleri de yetiştirmiştir²².

Musiki Muallim Mektebinde eğitim süresi dört yıldır ve son sınıf uygulamaya ayrılmıştır. Okula kabul edilmede, yaş sınırı 13-17’dir. Öğrenilebilecek çalgılar; keman, piyano, flüt ve viyolonselidir. Ders programı ise oldukça ağırdır. 1931’de, öğrenim süresi altı yıla çıkarılmıştır²³.

Musiki Muallim Mektebi’nin ilk öğrenci kadrosu Erkek Muallim Mektebi’nden seçilmiş olan altı kişiden oluşuyordu. Aynı öğretim yılının sonuna doğru İstanbul Balmumcu’daki Öksüz Yurdu’ndan altı öğrenci daha getirilerek öğrenci sayısı 12’ye çıkarılmıştır. 1925-1926 yılında okulun tesisatı az çok tamamlandığı için Öksüz Yurdu’ndan getirilen yeni öğrencilerle okuldaki öğrenci kadrosu 40 kişiye çıkarıldığı gözlenmiştir. 1927-1928 yılından itibaren Musiki Muallim Mektebi’ne yatılı öğrenci de kabul edilmeye başlanmış; böylece aynı öğretim yılında okuldaki öğrenci sayısı 24’ü kız olmak üzere 71’i bulmuştur. Sonraki yıllarda bu sayı daima artmış ve 1935-1936 yıllarında 67’si kız olmak üzere 149’a ulaşmıştır. 1937 yılında Gazi Orta Muallim Mektebi Müzik Şubesi açılmış ve Musiki Muallim Mektebi’nin öğretmen olarak yetiştirilecek olan öğrencilerin bu kuruma aktarılmasıyla Musiki Muallim Mektebi, Gazi Orta Muallim Mektebi’nin bir şubesi durumuna gelmiştir. 1935-1937 yılları arasında, Türkiye’de Konservatuvarın kurulması ve müzik sorunlarıyla ilgilenmek üzere çağrılan Prof. Paul Hindemith’in önerisiyle bölümün başına, Hitler Almanya’sını terk eden Prof. Eduard Zuckmayer getirilmiştir²⁴.

Gazi Orta Muallim Mektebi Müzik Şubesi, yüksek öğretim düzeyinde üç yıl eğitim veren bir okuldu. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü adını alan kurumda öğrenciler, genel kültür, sanat dersleri ve eğitim derslerini kapsayan bir programla yetiştirilmiştir. Müzik bölümü çıkışlılar, ortaokul, lise ve dengi okullarda müzik öğretmenleri olarak görevlendirilmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünü, 1969 yılında İstanbul’da, 1973’te İzmir’de açılan diğer müzik bölümleri izlemiştir.

5.3. Sanatçı Yetiştiren Kurumlarda Müzik Eğitimi

Cumhuriyet Dönemi içinde ulusal müziğin yaratılması, öğretilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla ilgilendiği alana göre eğitim kurumları dikkatle ele alınmış ve bu amaçla gerçekleştirilecek olan çalışmalara başlanmıştır. Sanatçı

Sempozyumu Bildirisi (26-28 Nisan), Denizli-2006, Pamukkale Üniversitesi, <http://muzikegitimcilericnet/bilimsel/bildiri/pamukkale/F-Yayla.pdf> (Erişim tarihi: 08.06.2010).

22 A.g.m.

23 A.g.m.

24 www.guzelsanatlar.gazi.edu.tr/muzik/rtarih.html

yetiştirmede müzik eğitimi bakımından gözlenen önemli gelişme, konservatuar niteliğinde Darülelhan'ın kurulmasıdır. Darülelhan, 1914 yılında başlanan hazırlıklar belirli bir aşamaya gelindikten sonra Maarif Nezaretine bağlı olarak ve "geleneksel Türk sanat müziği eğitimi" yapılmak amacıyla 1917 yılında kurulmuştur²⁵.

II. Meşrutiyet'te saray teşkilatının küçültülmesine koşut olarak Mızıkai Hümayun da merkezi askeri bandosu ve saray orkestrası durumuna düşmüştür. Ortaya çıkan bu boşluğu doldurmak için doğrudan doğruya Batı konservatuarları tarzında bir kuruma ihtiyaç duyulduğundan²⁶, 1913'te hem tiyatro hem de müzik eğitimi veren "Darülbedayi" kurulmuşsa da Darülbedayi I. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz koşullardan etkilendiği için uzun ömürlü olmamış ve 1916'da kapanmıştır. Ancak bu kuruluşun kapanmasıyla birlikte 1917 yılında müzikle ilgili yeni bir okul kurulmuştur ki, bu okul Darülelhan/Nağme Evi/ Şarkı Evi'dir²⁷.

Müzik eğitimi yapmak üzere 1917'de kurulan ve önemli bir müzik eğitim kurumu olan Darülelhan, Cumhuriyet dönemi süresince ve ilerleyen dönemlerde müzik eğitimi açısından büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Önceden yalnız geleneksel Türk müziği öğretilirken, zamanla çok sesli müzik de eğitim programı içine alınmıştır. Daha sonra İstanbul Konservatuvarı ve İstanbul Belediye Konservatuvarı adını alan bu kurumun, uzmanların yaklaşımına göre müzik eğitim tarihinde belirleyici bir önemi bulunmaktadır²⁸.

Darülelhan'da Musiki eğitimi, Doğu ve Batı Musikileri olarak ikiye ayrılmış olarak gerçekleştirilmiştir. Doğu Musikisi bölümü, iki yıl süreliydi ve keman, kemençe, ney, tanbur, santur, ud, kanun ve teganni (şan) sınıfları bulunmaktaydı. Ve bu programda daha çok teorik ve pratik dersler öğretilmekteydi. Batı Musikisi'nin başında Musa Süreyya Bey bulunmaktaydı. Batı musikisi bölümünde kompozisyon, şan, piyano, alto, viyolonsel, flüt ve diğer orkestra sazları ile ilgili sınıflar yer almaktaydı²⁹.

Dönemin değerli hocaları, Türk Musikisi kısmı içerisinde görev yapmışlardır. Eğitim verdiği süreçte Darülelhan'ın eğitim kadrosunda Ali Rıfat Çağatay, Tanburi Cemil Bey, Hüseyin Saadettin Arel, Suphi Ezgi gibi üstatlar bulunmuştur. Darülelhan ayrıca verdiği Musiki eğitiminin yanı sıra, müzik alanında yayın ve araştırma çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Bu anlamda 1924'den itibaren başlayarak eski Musiki eserlerinin derlendiği Darülelhan Mecmuası adında bir de dergi yayına başlamıştır. Bunun yanında, Rauf Yekta, H. Saadettin Arel, Dr. Suphi Ezgi kişisel çabalarıyla Türk müzikolojisi üzerine araştırmalarını ve çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Batı Musikisi bölümü ise, eğitim-öğretimden daha çok konser çalışmalarına ağırlık vermiştir³⁰.

Bu iyi niyetli ve başarılı çalışmaların yapıldığı Darülelhan, İstanbul'un işgalinin ardından karşılaşılan güçlükler nedeniyle, kuruluşundan dört yıl sonra eğitim verememiş ve bunu takiben 1921'de kapanmıştır; ancak ilerleyen süreçte Cumhuriyetin ilanından sonra yeniden canlandırılmaya çalışılan kurum, özellikle 1927 yılında Belediye bünyesindeki etkinliklerinde gelişme sağlamıştır. Örnek

25 Uçan, a.g.e.

26 Ak, A. Ş., *Türk Musikisi Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara-2004

27 Ş. Durgun, *Türkiye'de Devletçi Gelenek ve Müzik*. Ankara-2005, Alter Yayınları; Paçacı, a.g.m.

28 İlyasoğlu, a.g.m.; Paçacı, a.g.m.

29 Ak, a.g.e.; Nazmi. Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, İstanbul-2000.

30 Ak, a.g.e.; Barış ve Ece, a.g.m.

olarak söz konusu kurumda 1923 yılında "Garp Musikisi Şubesi" açılmış ve 1927'de "Şark Musikisi Şubesi" kapatılmıştır. Öğretimde yeni düzenlemeler yapılarak kurumun adı İstanbul Belediye Konservatuarına çevrilmiştir. Bu şekilde Türk Musikisi bölümü kaldırılan Darüelhan, doğrudan doğruya Batı Musikisi konservatuarı haline getirilmiştir³¹.

Şehir orkestrası, şehir korosu, Türk sanat müziği ve folklor topluluğu da oluşturan bu kurum, çok sayıda sanatçı yetiştirmiştir. Zamanla kurum içine müzik çalışmalarının yanı sıra, tiyatro ve bale bölümleri de eklenmiştir. Belediye Konservatuarının ismi daha sonra 1986 yılında "*İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı*"na dönüştürülmüş ve Yüksek Öğretim Kurumu'na bağlanarak varlığını sürdürmüştür. Konservatuar, uygulamalı ve kuramsal eğitim yapan orta dereceli bir meslek okulu olarak yapılandırılmıştır. Öğretim kadrosunu, yerli ve yabancı müzik uzmanları ve kuramcılar oluşturmuştur. Konservatuarda Batı müziğine yönelmesi; eğitim sisteminin bütünüyle modernleştirilmesi, alaturka Musikinin hayat merkezleri olan tekkelerin kapatılması, her alandaki yenileşme hareketleriyle ve doğrudan doğruya ulusal kültür politikasıyla ilgilidir³².

1932 yılında İstanbul Belediye Konservatuarında eğitimi iyileştirmek için Prof. Joseph Marx çağrılmış, ancak yabancı danışmanın hazırladığı rapor, hükümet politikalarıyla uyumlu olmadığı için uygulamaya konmamıştır. Görüşüne başvurulmuş bir diğer uzman, Macar asıllı keman virtüözü Lico Amar'dır. Amar'ın 1934 tarihli raporunda, eğitim kurumları ve dinleyicisiyle yoğun bir müzik kültürü ortamı oluşturulması üzerinde durulmuştur. 1935 ve 1936 yıllarında bakanlık danışmanı olarak Türkiye'ye gelen Prof. Paul Hindemith'in hazırladığı rapora göre, asıl hazinemiz halk müziğidir. Halk müziği pek az ülkede görülebilecek ölçüde zengindir ve bestecilerin bu kaynaktan yararlanması gerekmektedir. Bu sebeple İstanbul Belediye Konservatuarında Türk müziği çalışmaları folklor alanına kaydırılmış, Türkiye'de ilk kez müzik alanında folklor derlemeleri yapılmıştır³³.

Bu anlayışla beraber Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra benimsenen müzik politikası; halk ezgilerini, yaratılacak yeni Türk müziğinin ana kaynaklarından biri olarak kabul ediyor ve bunların notalarının saptayıp arşivlendikten sonra müzikologların, halk bilimcilerinin ve bestecilerin incelemesine ve sunulmasına öncelik tanıyordu. Bu amaçla önce müzik öğretmenlerinden, bulundukları yörenin melodilerini notaya alıp o dönemin tek konservatuarı olan İstanbul Belediye Konservatuarı'na göndermeleri istenmekteydi³⁴.

Türkiye'de sanatçı yetiştirmede önemli en güçlü kurumlardan biri de, Ankara Devlet Konservatuarıdır. Ulusal müziği geliştirme, yayma ve sahne sanatlarının farklı türlerine yönelik eleman yetiştirme amacıyla, 1936 yılında Musiki Muallim Mektebine bağlı olarak Ankara Devlet Konservatuarı kurulmuştur. 1940 yılında çıkarılan Devlet Konservatuarı

31 İlyasoğlu, a.g.m.; Uçan, a.g.e.

32 İlyasoğlu, a.g.m.

33 Ü. Yücel, "Atatürk Döneminde Sanat Yaşamı", *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul-1986, 2. Baskı, s.s.417-478.

34 Barış ve Ece, a.g.m.

yasasıyla, müzik ve temsil kolları ayrıştırılmıştır. Müzik kolu, kompozisyon ve orkestra yönetmenliği; piyano, org, arp; yaylı çalgılar; üflemeli ve vurma çalgılar; şan dallarından oluşmuştur. Böylece Ankara Devlet Konservatuvarı, çağdaş bir anlayışla müzik sanatçısı eğitiminin başlangıcını oluşturmuştur. Söz konusu dönem içinde Ankara Devlet Konservatuvarı'nda, orta ve yükseköğrenim verilmiştir. Her yıl, Devlet Operası ile Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının gereksinim duyduğu elemanların yetiştirilmesi için yeter sayıda parasız yatılı öğrenci alınması plânlanmıştır. 1941 yılında çıkarılan yönetmeliğe göre okulun süresi, ilkokuldan sonra biri hazırlık olmak üzere üç yıl ortaöğretim ve altı yıl yükseköğretim dönemleri şeklinde düzenlenmiştir. Ankara Devlet Konservatuvarında asıl çalışmaların yanında, ilk günden itibaren "*Folklor Derleme Çalışmaları*" ve "*Folklor Arşivi*" düzenlenmiştir. Halk müziği derlemeleri 1937 yılında başlatılmış, 1952'de Anadolu'ya bir derleme grubu gönderilerek atılım yapılmışsa da daha sonraki yıllarda arşivleme çalışmalarının ihmal edildiği belirtilir. Cumhuriyet döneminde, daha önce de ifade edildiği gibi müzik eğitimin sağlam bir müzik temeline oturtulması için öncelikle bilimsel anlamda yeterliliğe önem verilmiştir. Bu açıdan yurtdışına giden öğrenciler müzik eğitiminde önemli yere sahip olmakla birlikte sanatçı olmak için eğitim alanlar, günümüz konservatuvarların temelinin atan kurumlarda etkin olarak yer almışlardır. Yurtdışına eğitim amaçlı öğrenci göndermeye ilişkin girişimlerde, Atatürk'ün konuya bilinçli yaklaşımının önemi tartışılmaz. Özel yetenekli çocukların yetiştirilmesi ve çağdaş anlamda uluslararası düzeyde başarılar kazandırılması için Atatürk'ün isteğiyle, 1925 yılında yurtdışında eğitim olanağı oluşturulmuştur. Bu uygulama, 1929 yılında yürürlüğe giren 1416 sayılı yasayla belirginlik kazanmış, 1943 yılında yürürlüğe giren 4489 sayılı yasayla biraz daha genişletilmiştir. 1948 yılında kabul edilen 5245 sayılı yasayla özel yetenekli çocukların yurtdışında eğitimi sağlanmıştır. 1956 yılında 6660 sayılı yasayla işlemin kapsamı genişletilmiştir. İdil Biret ve Suna Kan Paris'te eğitim almışlardır³⁵.

Görüldüğü gibi Cumhuriyet Dönemi müzik eğitimi incelendiğinde, daha çok gelişme yükseköğretim düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu aşamada müzik eğitimi hem müzik eğitimcisi yetiştirme, hem de sanatçı yetiştirme şeklinde iki ayrı alanda gelişme yaşanmıştır. Bu durumun, her hangi bir öğretim kademesinde ders verecek nitelikte eğitimcilerin yetiştirilmesine ihtiyaç duyulmasından ve bu ihtiyacın giderilmesine önem verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunun dışında müzik eğitimiyle ilgili kurumlardan biri de, 1939 yılında "Musiki Gedikli Erbaş Hazırlama Ortaokulu" adıyla eğitime başlayan Askeri Mızıkacı Okuludur. Amacı, askeri bandoların eleman gereksinimini karşılamak olan kurumda, Güler Onan, Muammer Sun, Ünal Uğursal, Recep Kınay gibi müzik sanatçı ve kuramcıları yetişmiştir. Söz konusu dönemde müzik eğitiminin gerçekleştiği kurumlardan bir diğeri de 1932'de açılan halkevleridir. Buralarda Musiki Muallim'den yetişen öğretmenler ders vermiş ve yaptıkları çalışmalarla amatör müzikçiler yetiştirmişlerdir. Bu kurumun halkın çoksesliliğe alıştırılması açısından da önemi büyüktür³⁶.

35 Şarman, 2005, www.konser.hacettepe.edu.tr/adk.php?action=huadk&go=full&aid=2#; Yücel, a.g.e., 1986.

36 İlyasoğlu, a.g.m.

Halkevleri, Atatürk reformlarının, laiklik ve cumhuriyetçilik fikirlerinin ülke geneline yayılmasında kurulan zincirin en önemli halkası durumundadır. Türkiye'nin büyük şehirlerinde halkevi, köylerinde ise "halk odası" adı altında faaliyet gösteren bu merkezlerde, güzel sanatlar, spor, müzik, edebiyat, tarih, köycülük ve folklor alanlarını da içine alan geniş kapsamlı halk eğitici çalışmalar yapılmıştır. Halkevlerinin dikkati çeken en önemli özelliği, oluşturulmaya çalışılan çağdaş müzik ekolünün Türkiye çapında yaygınlaştırılmasında etken durumda olmalarıdır³⁷.

Türk müzik kültürü, Cumhuriyet döneminden başlayarak yeni bir süreç içerisine girmiştir. Söz konusu sürece bakıldığında, bu dönemde yapılanların özünde ulusallık, yönteminde çağdaşlık, niteliğinde evrensellik ilkesi göze çarpmaktadır. Bu ilkelere göre şekillenen alanlardan biri olan müzik eğitiminde birçok olumlu gelişme yaşanmıştır. Söz konusu gelişme ve ilerlemelerle birlikte, kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin her alanında çarpıcı yapılanmalar ve değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler müzik eğitimi anlamında değerlendirildiğinde ise Cumhuriyet dönemi içinde ciddi bir müzik değişimi gerçekleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

Cumhuriyet dönemi tamamen Cumhuriyet dönemi şeklinde incelenemeyeceği gibi, tamamen Osmanlı kültür ve anlayışından uzak bir şekilde de değerlendirilemez. Her ne kadar Cumhuriyet, Osmanlı'dan ciddi farklılıklar gösterse de toplumsal ve kültürel anlamda Cumhuriyet süresince yaşananlar, önceki deneyim ve birikimleri de içinde barındırarak süreklilik göstermiştir.

Cumhuriyet öncesi ve hemen sonrasında yaşanan gelişmelere bakıldığında, müzik eğitimine ilişkin gelişmeler oldukça hızlı ve etkili biçimde gerçekleşmiştir. Bu gelişmelerin bu kadar kökten ve hızlı olması, dönemin toplumsal, kültürel ve özellikle siyasal açıdan taşıdığı niteliklerden ileri gelmektedir; çünkü bu dönemde Atatürk önderliğinde planlı bir şekilde atılan her adım devleti, toplumu, kültürü derinden etkileyecek ve yeniden şekillendirecek özellikteydi.

Ülkede meydana gelen toplumsal ve kültürel değişim sürecindeki en güzel örneklerden biri, müzik ve müzik eğitimi sürecinde yaşanan yansımalarıdır. Türkiye'de gerçekleşen toplumsal ve kültürel değişimler, ülkenin sanat anlayışını ve bunun içindeki müzik ve müzik eğitimi de doğrudan etkilemiştir. Özellikle Cumhuriyet dönemi Türkiye için toplumsal kültürel değişim sürecinin en hızlı yaşandığı dönem olarak göze çarpmaktadır. Cumhuriyetle birlikte başlayan kültür ve eğitim reformlarına egemen olan ulusalcılık, müzik eğitime de yansımıştır. Müzik eğitime ilişkin önemli atılımların özellikle Cumhuriyetin ilanını izleyen süreçte gerçekleştiği görülmektedir. Cumhuriyet dönemi içinde günümüz müzik eğitim anlayışının temelleri atılmış ve bu dönemi izleyen süreçte de atılan temellerin üzerinde yükselmiştir. Bu temellerin atılmasında yaşanan çok yönlü gelişmeler

37 E. Arıcı, Ahmet Adnan Saygun, *Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2001; M. A. Karaömeroğlu, "The People's Houses and the Cult of the Peasant in Turkey", *Middle Eastern Studies*, volume 34, number 4, October-1998, p.p.67-91; K. Karpat, "The People's Houses in Turkey: Establishment and Growth", *The Middle East Journal*, volume 17, numbers 1-2, Winter & Spring-1963, p.p.55-67.

devrimlerin hızlı ve etkili bir şekilde topluma yerleşmesini sağlamıştır.

Müzik eğitime ilişkin girişimler, bu alanda bilimsel eksiklikler giderildikten sonra gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle müzik eğitimi verecek kişilerin eğitime önem verilmiş, birçok öğrenci yurtdışına gönderilmiş ve bu kişilerin Cumhuriyetle birlikte yapılan kurumalarda görev almaları sağlanmıştır. Bu şekilde yetiştirilecek olan nesillerin amaçlı bir müzik eğitiminden geçmesine özen gösterilmiştir. Bu kurumlarda verilen müzik eğitimi Batı müziği ışığında gerçekleştirilmekle beraber, zaman zaman müzik eğitimi çok sesli Batı müziği ile geleneksel müziğimiz arasında gidip gelmiştir. Bu gidiş gelişler belli süreçlerde bu iki müzik türünün kullanılması ile varlığını hissettirmiştir.

Aslında Cumhuriyet dönemi içinde, devletin benimsediği niteliklerin özellikle müzik eğitimi içinde yoğunlaşarak verilmesinin nedeni; müziğin, devrimlerin amaçlarını geliştirmede uygun bir araç olması ve Batılı toplum olma çabası içinde uygun bir alt yapı oluşturma imkânı vermesinden ileri gelmektedir; çünkü yeni oluşan bir devlet vardı ve bu devletin yeni niteliklerine uygun bir toplum inşa etmek gerekmektedir. Özellikle o dönem içinde eğitim düzeyiyle beraber, okuma-yazma oranının düşüklüğü de göz önüne alındığında, müzik, yeni toplum inşasında insanlara ulaşmak için seçilebilecek en önemli araçlardan biriydi. Buradan hareketle yapılanların, kültürel hedeflerinden öte, siyasal anlamda önemli amaçlara hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Dönem içinde müzik eğitiminde istenen modernleşme, daha çok “millilik” vurgusuyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmeye çalışılan ve büyük ölçüde başarılı olan ulus devlet yapılanması projesinde müzik eğitime ilişkin yapılan atılım ve çalışmaların göz ardı edilemeyecek bir önem ve değere ulaştığı gözlenmiştir. Metodolojik bakımdan Batılı, bilgi değeri bakımından ulusal bir nitelik kazanmıştır. İlk zamanlarda Batı temelli gelişen müzik eğitimi zamanla, kültürel temellere dayalı olarak geliştirilmiştir. Bununla birlikte başarılanlara bakıldığında çalışmaların giderek yaygınlaşmasına karşın yine de geniş kitlelere seslenemediği ve sınırlı bir çerçevede kaldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AK, A. Ş., *Türk Musikisi Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara-2004.
- ARICI, E., Ahmet Adnan Saygun, *Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2001.
- BARIŞ, D.A., Ece, A.S. "Cumhuriyetten Günümüze Toplumsal Kültürel Değişme Sürecinde Müzik ve Müzik Eğitimi", 2007, <http://ef.ibu.edu.te/bolumler/music/yayinlar/Ece/Cumhuriyetten%20gunumuze.pdf>
- DAVIS, R., "Music Education and Cultural Identity", *Educational Philosophy and Theory*, volume 37, number 1, 2005, p.p.47-63.
- DURGUN, Ş., *Türkiye'de Devletçi Gelenek ve Müzik*, Alter Yayınları, Ankara-2005.
- GÜNGÖR, N., *Sosyo-Kültürel Açından Arabesk Müzik*, Bilgi Yayınevi, Ankara-1990.
- İLYASOĞLU, E., "Yirminci yüzyılda Evrensel Türk Müziği", *Cumhuriyet'in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul-1999, s.s.70-87.
- KAPLAN, A., *Kültürel Müzikoloji*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul-2005.
- KARAÖMEROĞLU, M. A., "The People's Houses and the Cult of the Peasant in Turkey", *Middle Eastern Studies*, volume 34, number 4, October-1998, p.p.67-91.
- KARASAR, N., *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 11. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara-2002.
- KARPAT, K., "The People's Houses in Turkey: Establishment and Growth", *The Middle East Journal*, volume 17, numbers 1-2, Winter & Spring-1963, p.p.55-67.
- KAVCAR, C., "Güzel Sanatlar Eğitimi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1983, s.s.505-533.
- MIMAROĞLU, İ., *Müzik Tarihi*, Varlık Yayınları, İstanbul-1999.
- ÖZALP, Nazmi, *Türk Musikisi Tarihi*, İstanbul-2000.
- ÖZALP, R., Ataüenal, A., *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1977.
- PAÇACI, G., "Cumhuriyet'in Sesli Serüveni", *Cumhuriyet'in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul-1999, s.s.10-29.
- SAĞER, T., "Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları", *Ata Dergisi*, 2003, S.11.
- SAY, A., *Türkiye'nin Müzik Atlası*, Borusan Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul-1998.

- SELANİK, C., *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni: Müziğin Görkemli Yolculuğu*, Doruk Yayıncılık, Ankara-1996.
- SIGNELL, K., “The Modernization Process in Two Oriental Music Cultures: Turkish and Japanese”, *Asian Music*, volume 7, number 2, 1976, p.p.72-102.
- ŞARMAN, K., *Türk Prometheler*, İş Bankası Yayınları, İstanbul-2005.
- TARLAKAZAN, B., “Atatürk ve Sanat Kavramı Üzerine Düşünceler”, *Bilge Dergisi*, C.10, S.38, 2003, s.s.30-35.
- UÇAN, A., “Music Education in Turkey in the Republican Period”, *Turkish Review*, volume 2, number 8, 1987, p.p.75-98.
- UÇAN, A., *Müzik Eğitimi*, 2. Baskı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara-1997.
- www.guzelsanatlar.gazi.edu.tr/muzik/rtarih.html (Erişim tarihi: 08.06.2010).
- www.konser.hacettepe.edu.tr/adk.php?action=huadk&go=full&aid=2# (Erişim tarihi: 09.06.2010).
- YAYLA, F., “Üniversiter Yapı İçinde Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sistemi”, Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi (26-28 Nisan), Denizli-2006, Pamukkale Üniversitesi, <http://muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/pamukkale/F-Yayla.pdf> (Erişim tarihi: 08.06.2010).
- YÜCEL, Ü., “Atatürk Döneminde Sanat Yaşamı”, *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul-1986, s.s.417-478.